

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1996 m. gegužės mėn. 25 d. / May 25, 1996

Nr. 103(20)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Sielos rutulys

Pasitelkę žodyną, pirmiausia prisiminkime geometrijos sąvokas: apskritimo, skritulio ir rutulio. Apskritimas — uždara kreivė, kurios visi taškai vienodai nutolę nuo centro. Skritulys — apskritas daiktas, ratas arba (matematiškai) apskritimo apribota plokštumos dalis. Rutulys — figūra, gaunama sukant skritulį apie skersmenį; sfera, kamuolys. O jei kas užmiršo, kas yra skersmuo, tai — apskritimo styga einanti per centrą.

Kurių galų aš čia dabar su šia „galvota“ įžanga iš karto atbaidau skaitytojus, pageidaujantiems rašiniuose ko nors gyvenimiškai įdomaus? Pasakyti, priežastis gan paprasta. Neseniai vokiečių laikraščio sporto skyriuje perskaičiau: „Der Fussball hat von Natur keine Seele“ — Peter Handke (iš primities futbolbalo neturi sielos). Čia menamas ne kamuolys, bet kognis žaidimas. Jis neturi sielos.

Ne, ne, su tuo visiškai nesutinku. Besielio žaidimo nėra. Ir nebus. Juo labiau su kamuoliu, kurio pavidalas yra rutulinis — pats reikšmingiausias tarp visų figūrų. Nuo pat kūdikystės mano rutulys reikiškė siela. Matydavau ją ir apskritime, ir skritulyje, bet labiausiai rutulyje. Todėl, kad rutulys-kamuolys suteikdavo man tiek daug būdų žaisti. Ir vienas, ir su kitais. Malonu kamuolį laikyti rankose, mesti, pagauti, spirti, driblinguoti, atmušti su raketė, sukli ant piršto. Žodžiu, žaisti su kamuoliu taip, kaip kiekvienas žmogus žaidžia su savo siela. Iki šiol esu įsitikinęs: visa tai, kas mūsųose yra žaismingo ir kūrybingo, priklauso sielos orbitai. Ji yra apvali. Ir aš esu homo ludens.

Kitame minėto laikraščio sporto forizme daroma išlyga: „Das Geheimnis der Fussball ist ja der Ball“ — Uwe Seeler (Futbolo paslaptis glūdi kaip tik kamuolyje). Tolygiai mūsų sieloje visad glūdi paslaptingos, dar neatšleptos apvalios galimybės.

Jei siela yra rutulys, tai tada — juo ji našesnė, tuo talpesnis jos rutulys. Arba atvirkščiai: juo didesnis rutulys, tuo daugiau jame yra sielos substancijų. Šitaip samprotaudamas, žinau, peržengiu savo miglotos scholastikos

ribas. Drausmingai filosofijai nesu pakankamai pakaustytas. Jaunystėje tryniausi Prano Kuračio, Antano Maceinos, Juozo Girmiaus paskaitose. Nedaug kas išliko galvelėje. Jei dar kai ką regiu, tai dažniausiai sapnų kultūros terena, kuriame protarpiais iš ūkanų išnyra keli filosofiniai motyvai. Kad ir sielos klausimas.

Kultūros barų šių metų balandžio mėnesio numerį perskaičiau Lauro Bielino straipsnį „Lietuva, kuri niekur nepaprastai“. Tai mintys, kilusios po konferencijos Kultūros ministerijoje. Ten, nepaisant ekonominių negandų, rūpestis žmonių sielos sveikata nėra išblėsęs. Taip pat ir lūkestis. Tereikia tik pavartyti kultūrinę spaudą.

Užčiuopiau pagrindinę Bielino mintį: kiekvienas individas yra savo sielos savininkas, ir tik nuo jos ar jo priklauso sielos rutulio tobulumas. Pastaroji „rutulio“ metafora — tai mano pramanas. Bielinis, kaip dera, samprotuoja kitoniškai: „Pasaulis prasideda nuo manęs [...] Vidinė mano psanga, mano dvasinio pasaulio tobulėjimas, tobulėjimas ne ta prasme, kad aš įgyju daugiau žinių, materialinių ir buitinių vertybių, bet ta prasme, kad tampa geresnis, nuolankesnis, jautresnis aplinkiniams ir aplinkai, yra mano kultūros pagrindas.“

Trumpai tariant, moralinė arba dorovinė pažanga — kur kas reikšmingesnė sielai, negu medžiaginės gerovės plėtra. Tokiai minčiai retas prieštaras. Tegaliu dėl šventos pusiausvyros pridurti, jog plėsdamas savo žinimumą, žmogus ima daugiau suprasti, tampa įžvalgesnis, jei remiasi blaiviu, kiek galima, tikslu protavimu. O tai svarbu, nemažiau už gerumą, nuolankumą, jautrumą. Tik išmintingas žmogus aiškiai mato, kiek blogio tyro prietaruose, žiauriuose tradicijose, fanatizmo pelkėse, įdiržusio neapykantos ir panašiai. Tie dalykai žudo sielą.

Nelabai sutinku su Bielino mintimi dėl tautinių kultūrų: „Tautinės visada atrodys kažkuo netikros, nes tai, kas tikra, tuo jau pat netenka tautiškumo — grupinio egoizmo pagrindo.“ Turiu pasakyti, kad egoizmas, teigiama supras, klesti bet kurio masto kultūroje. Ir tai nėra nieko blogo, nes tokia kultūra

Pokalbis apie Lituanistikos katedrą UIC

Su mūsų skaitytojais mintimis apie jos dabartinę būklę ir jos ateitį dalijasi profesoriai Violeta Kelertienė, Rimvydas Šilbajoris ir Giedrius Subačius

VIOLETA KELERTIENĖ: Šiandien kalbamės su profesorium dr. Rimvydu Šilbajoriu, kuris pastarąsias kelias savaites mūsų katedroje dėstė lietuvių poezijos kursą ir rudenį žada mus vėl aplankyti, turėjęs progos mus stebėti tarsi iš vidaus. Tai norėjau jo paklausti, kaip vieno iš Lituanistikos katedros Illinois universitete Čikagoje iniciatorių ir steigėjų: kokias funkcijas ir kokią įvaidį tos Katedros turėjote, kai ji dar buvo tik svajonė, ir kaip tas įvaidis atrodo dabar, po vienuolika jos gyvavimo metų.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Kai galvojame apie Katedros įsisteigimą, man asmeniškai buvo svarbiausia, kad lituanistika ir įvairios jos šakos būtų galų gale akredituotos ir patvirtintos Amerikos akademiniame pasaulyje, kaip lygiateisės, galiojanti mokslo sritis su kitomis. Tai buvo didžiausias principas ir paskatintis to siekti. Kai prasidėjo, įsivaizdavau, kad bus tam tikras skaičius studentų, magistrantų, doktorantų, bet iš čia, ir tokia srovėlė tekėtų gana ilgai, o paskui besidominčių pradiniais kursais lietuvių kalbos, literatūros, kultūros atsirastų iš visur. Nors visą laiką nesekiau Katedros veiklos, bet dabar atvažiavęs pastebėjau, kad didžiausia dalis magistrantų ir doktorantų dabar yra ne iš čia, bet iš Lietuvos. Tai yra, iš vienos pusės, labai džiuginantis reiškinys, vis dėlto ten kas nors Lietuvoje įžiūrėjo, kad šita Katedra yra vertinga ir pajėgi ir gali ką nors duoti, kad apsimoka net keliauti. Vis dėlto reikia pri-

lygiaverčiai rikiuojasi šalia kitų kultūrų.

Lauras Bielinis teigia: mes turime keisti savo dvasinį pasaulį, kad būtumėm nepanašūs į daiktus. Čia kažkas ne taip, ypač kai jis pateikia šitokią nebiologiską palyginimą: „Net labai protingas akmuo lieka akmeniu tol, kol neįgyja sielos, kad taptų jaučiantis ir gyvas.“ Prie ko čia dabar akmuo, neorganinis dalykas? Juk siela bet kuriame žmoguje yra organiška paveldėta kultūra. Ji tarsi gyvas turimas rutulys, individuali sfera, kurios iš esmės keisti nereikia, tik laisvai išnaudoti joje glūdinčias galimybes. O kam tarnauja protas. Juo labiau išmintis.

Pranas Visvydas

siminti, kad egzistuoja savotiška lyg ir konkurencija su mokslininkais Lietuvoje. Jeigu žmogus atvažiuoja studijuoti čia, o ne Lietuvoje, tai vis dėlto ką nors reiškia. Bet taip pat man truputį gaila, kad išseko ta srovėlė iš čia; trečios ir ketvirtos kartos lietuvių mažiau besidomi lituanistika.

VIOLETA KELERTIENĖ: Iš tikrųjų ji „išseko“ ne taip jau seniai, išseko tik aspirantų skaičius ir tik šiais metais, nes nėra perspektyvų įsidarbinti JAV, tarkime, su daktaro laipsniu iš lituanistikos. Yra ženklų, kad tai tik laikinas reiškinys. Lig šiol dar turėjome aspirantų iš čia, ir manau, kad jų vėl turėsime ateity. Kaip tik šiuo metu ateina prašymai 1996-1997 metams iš amerikiečių, šiuo metu esančių Lietuvoje, dėstantių anglų kalbą įvairiuose universitetuose arba dirbančių Taikos korpuse, ir jie dabar susidomėjo Lietuva ir nori atvykti į Katedrą ruošti magistro ar net daktaro laipsnius. Už metų kitų, atrodo, aspiranto profilis vėl gali keistis ar bent prasiplėsti.

Mūsų galimybės rengti tokius specialistus iš tikrųjų yra geresnės negu Lietuvoje, nes mes sugebame dėstyti angliškai, kai reikia, o be to, jie nori įsigyti amerikietiškus laipsnius, juos panaudoti čia.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Tuo aš ypatingai džiaugiuosi, tikrai negalime būti lygūs su kitomis akademine šakomis, kaip germanistika, slavistika, romanistika, tikrai nebūsim lygūs, kol būsimė užsidarę savo tautietį tarpe. Labai džiaugiuosi, kad atsiranda dėmesys iš kitų tarpo. Tai puikus reiškinys.

VIOLETA KELERTIENĖ: O iš studentų tarpo, tu, kurie siekia bakalauro laipsnio, tai yra labai daug nelietuvių, daugiau negu pusė, kartais net sunku iš pavarde nuspręsti, kas jis toks. Pavyzdžiui, vienas buvo vardu Sean Foley, atrodytu, grynais airis, o pasirodė, kad jo motina lietuvė, jis baigė pas mus visus įmanomus [RS: ir kelis neįmanomus?] kursus, jis susirašinėjo su giminėmis Lietuvoje, o paskui net metams buvo nuvykęs į Vytauto Didžiojo universitetą dėstyti anglų kalbos. Kitas — psichiatrijos daktaras Joseph Dombrowski (atrodo, tolimas Pilsudskio giminaitis), pasi-mokęs pas mus lietuvių kalbos, legaliai pakeitė savo pavardę į Dambrauskas ir dabar dėsto vaikų psichiatriją Kauno Medicinos akademijoje. Kitą turėjome irgi medicinos gydytoją, bet jau grynai japoną, kuris per savo kavos pertraukėlę atvykdavo į lietuvių kalbos paskaitas. Prieš kelias dienas ji sutikau gatvėje, jis nešėsi į parką knygą skaitymui. Tai buvo Antano Kučo Amerikos lietuvių istorija! Prieš tai jis skaitė Simonaitytės Aukštųjų Šimonių likimą. Taigi mūsų studentai tikrai labai įvairūs, po truputį skaičiai auga, šiemet tu-

Dr. Violeta Kelertienė, Lituanistikos katedros University of Illinois at Chicago vedėja.

Algio Norvilos nuotrauka

rėjome 47 studentus visose programose ir tikrai gal 1/7 iš jų buvo iš Lietuvos. Visi kiti buvo iš JAV. Taip pasitaikė, kad aspirantai iš Lietuvos, o studentai (bakalauro siekiantys) — iš visų lietuvių emigracijų Amerikoje ir kitataučiai.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Man susidaro įspūdis, kad jūsų šitam skyriui lietuviybės reikalas geriausiai veikiantis, palyginti su slavistikos.

VIOLETA KELERTIENĖ: Na, su lenkais mes nelabai galime konkuruoti, nes jų Čikagoje ir pasaulyje daug daugiau, bet su prancūzais bent mūsų universitete einame lygiomis, o kartais būna metų, kad turime daugiau aspirantų negu jie. Žmonės turi suprasti, kad ypač mokslo daktarai ne taip jau greitai paruošiami. Priklauso nuo to, kaip greitai jie sugeba skaityti... Mūsų daktarantų egzaminų sąrašas, tai ką būsimas disertantas, prieš laukdamas egzaminų, turi perskaityti, susideda iš aštuonių puslapių vien literatūros ir kritikos pavadinimų. Vidurkis daktarui įsigyti JAV dabar yra devyneri metai. Stengiamės juos „iškepti“ kaip galima greičiau, bet jie turi ir savo gyvenimus, ir savo bėdas, ir pragyvenimo rūpesčius.

Jūs dabar jau esate skaitę paskaitas ir Kaune, ir Vilniuje; koks būtų Jūsų paties atsiliepmas apie Katedrą anojė pusėje Atlanto? Apie tai jau truputį užsiminėte. Kokia būtų Jūsų nuomonė apie trumpalaikius jaunus mokslininkus, ar verta juos kvieisti pas mus pasitobulinti, ypač tuos, kurie rašo disertacijas apie išeivijos rašytojus ir panašiai, ar yra prasmės jiems duoti progą čia pasižvalgyti?

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Labai vertas, beveik esminis dalykas, kadangi jiems niekur kitur bent jau tokia metodika, nei tokie šaltiniai neprieinami kaip čia. Jeigu jie, pavyzdžiui, rašo, apie šičia rašiusius žmones, kaip Radauskas, Niliūnas, Bradūnas ir t.t., visa medžiaga ar beveik visa medžiaga yra čia. Ir čia yra ta atmosfera, čia jie gali susidaryti asmeniškus ryšius su rašytojais, kaip viena doktorantė, Ingrida Matusevičiūtė, darė ilgus interviu su Nyka-Niliūnu.

VIOLETA KELERTIENĖ: Ne ji viena, žinoma, taip darė R. Melinskaitė susipažino su Henriku Nagiu, R. Marčiūnaitė su Antano Vaičiuliaičio šeima ir jo archyvu. Jų darbo vaisiai jau matyti Lietuvoje ir bus akivaizdūs, kai baigs savo disertacijas.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Tai va, o tai būtų neįmanoma atlikti vien ten. O jeigu jie ruošiasi profesškai, ypač svarbu, kad jie pažintų mokslą. Dabar jau daug mūsų knygų perleidžiama, rašoma ten, bet pažinti mokslinių lygių, akademinių lygių, kaip reikia studijoms ir monografijoms, reikia čia pabūti. Pavyzdžiui, viena mokslininkė iš Kauno dabar prašo stipendijos, nori atvažiuoti aprašyti Vokietijos laikų tremtinių stovyklų literatūrinį gyvenimą. Yra be galo daug medžiagos, ir ji žino kur jos ieškoti čia. Ji turi didelį patyrimą, nes Maironio literatūriniam muziejui, Kaune, ji tvarkė rankraščius skyrių. Tokių, kad atvažiutu, būtų labai puiku ir naudinga. Daug ką galima ir Lietuvoje padaryti, bet čia būtų itin naudinga. Žinoma, dėl literatūros, kuri Lietuvoje parašyta, dėl apskritai klasikos negalėsime konkuruoti. O grįžę į Lietuvą jie tikrai turės ką veikti — čia gal įsidarbinti galimybės mažesnės — o ten ne vien patioji akademijoje, bet ir įvairiose institucijose.

VIOLETA KELERTIENĖ: Jūs, be abejo, susipažinęs su Vilniaus ir Kauno universitetų bibliotekomis. Kiek ten yra vakarietiškos teorinės literatūros? Ar galima su ja susipažinti, neišvažiavus iš krašto, ar kaip ir kitose disciplinose — mokslinės literatūros bėdas?

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Negali susipažinti. Aš kaip tik turėjau vieną teorijos kursą ir prašiau studentų, kad paskaitytų įvairius tekstus. Yra viena kita verta knyga, Roland Barthes ar T.S. Eliot, bet šiaip visko trūksta, ir sau po nosim pasakiau, aciū Dievui, kad tie studentai dar nebemoka rusiškai, nes bibliotekose dar yra rusiški šaltiniai, ypač pati rusų literatūros teorija iš senų laikų. Bet jeigu nebemokės rusiškai ir nebus tų knygų Lietuvoje, tai bus baigta. Dar man patinka, kad bent Kaune nema-

žas skaičius jų jau moka gerai angliškai, ar bent jau moka skaityti teorinę literatūrą, bet jos ten per mažai yra, kad galėtų susidaryti pilnesnį vaizdą.

VIOLETA KELERTIENĖ: Tai labai gerai, bet, kiek aš žinau, jau Gorbaciovo laikais bibliotekos negaudavo valiutos pirkti knygų iš Vakarų.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Taip, bibliotekose labai mažai, kartais nieko nėra. Kitų specialybių, tarkim, sociologijos, psichologijos ar dar kitų mokslų, atvažiuoja užsieniečiai ir užverčia biblioteką knygomis iš Amerikos, tas pats su anglistika, su grožine literatūra arba kokiais detektyvais, o literatūros teorijos, apskritai pasaulinio diskurso, trūksta, trūksta.

VIOLETA KELERTIENĖ: Vilniuje, žinau, beveik tas pats, o čia atvažiuo mokslininkai — jauni ir senesni — turi progą apsilankyti bibliotekose, jeigu tik turi atliekamą centą, eina į antikvariatų, perkasi naudotas knygas vežtis namo, arba atsišviečia išstas knygas, kurių jiems reikia profesiniams tikslams. Taip kad aš turiu vilties, jog po kelių metų įvyks, jau ji ir vyksta, ir lituanistikos modernizacija.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Sovietų diplomatai veždavo išaldytuvus...

VIOLETA KELERTIENĖ: O lituanistai veža knygas.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Tai irgi labai reikšmingas dalykas!

VIOLETA KELERTIENĖ: Kartą su mumis šiandien yra ir profesorius Giedrius Subačius, kuris dėsto mūsų Katedros studentams ir lingvistams — aš pati daugiausia užsiimu su literatūros magistrantais ir doktorantais. Ką galėtumėt papasakoti iš savo dabar jau dviejų metų patirties su Amerikos studentais?

GIEDRIUS SUBAČIUS: Tas patyrimas gal ir labai nevienodas. Pirmaisiais metais man krito į akis, kad studentai buvo labai margi. Dalis buvo išeivių vaikų, bet kita dalis buvo labai įvairi:

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Sielos rutulys • Pokalbis apie Lituanistikos katedrą • Petrė Melniko apsakymas • Lietuvių uždaviniai laiko ir erdvės perspektyvoje (2) • Kornelijaus Platelio eilėraščiai • Apie Adomo Mickevičiaus kilmę

Pokalbis apie Lituanistikos katedrą

(Atkelta iš 1 psl.)

buvo du Afrikos amerikiečiai, buvo čigonė, vietnamietis, arabas ir t.t. ir jie klausė lietuvių kultūros kursą. Jie skaitė „Eglę žalčių karalienę“, jie gėrėsi Vilniaus architektūra vaizdais, skaidrėmis, jie skaitė „Brisiaus galą“ ir verkė, žiūrėjo Čiurlionio paveikslus. Ir ypač pirmasis metais man buvo įspūdis toks stiprus, kad jie mokėsi, kad jie suprato. Vienas juodas studentas labai gerai mokėsi, labai aktyvus buvo. Šiomet buvo truputį kitaip, bet santykis išlieka: apie pusė lietuvių kilmės, mano akimis, jie jau amerikiečiai, bet kuris nors pasako didžiuliamis, kad jis lietuvių kilmės, o kita pusė kitautėjų. Čia jau jie visai su Lietuva nesusiję, jie turi rinktis koki nors kultūros kursą ir jie pasirenka lietuvių. Tai irgi smagu, ir tas kursas tarsi auga, pernai turėjau 15, šiemet 20. Faktas, kad randame kontaktą.

VIOLETA KELERTIENĖ: Mano nuomone, kaip tai bebūtų keista, pats gal esi net ir tinkamesnis dėstytojas jiems, negu aš buvau, nors aš irgi daug laiko praleidusi Lietuvoje ir neblogai pažįstu tenykštį gyvenimą, bet pats ir Sąjūdžio mitinguose dalyvavęs, ir gali papasakoti, kaip ten iš tikrųjų buvo, kaip tam tikras tų įvykių lūdininkas. Ar tai dar juos imponuoja, ar tai jau praeities etapas?

GIEDRIUS SUBAČIUS: Toliau kas jau tas Sąjūdis darosi, praėjo jau nemažai laiko, bet nepaisant visko mano emocijos irgi prasi-veržia. Kai mes skaitome Grinkevičiūtės atsiminimus, kaip ten buvo prie Laptevų jūros, kaip bėgo lavonai, tas baisumas... Jie tokių tekstų nesitiki, jie jiems nema-

Dr. Rimvydas Šilbajoris, Lituanistikos katedros svečias profesorius.

tyti, ir jie manęs, aišku, klausia, ir aš negaliu šaltai, objektyviai apie tai kalbėti. Kažkoks mano emocinis krūvis, pakilimas padidėja, kai aš kalbu apie tuos dalykus. Bet visgi bendra tokia tendencija, kad aš bandau kalbėti, ne taip, kaip aš patyriau, bet kalbėti apie tai, kaip lietuviai supranta save, kaip jie patiria. Kaip lietuviai patys mąsto save. Bandau atsiriboti ir kalbėti, kodėl lietuviai būtent taip žiūrėjo, o ne kitaip. Kodėl lietuviai nemėgo Gorbaciovo, o jį mėgė. Iškart jiems keista, jie susižvalgo ir laukia toliau. Ir aš bandau su-prasti jų požiūrį ir pateikti savo požiūrį. Tas pats su prezidentu Ronald Reagan. Sakau, kad Lietuvoje mes labai mylėjome Reaganą, o jie gal sako, „kodėl?“, mes

jo nemėgome. Todėl, kad jis su-griovė Sovietų Sąjungą, ir mes jautėm, kad jis grąžina, bet tokiu pasaulėžiūrinio aspektu, jeigu yra kokia galimybė man suvienyti tą kursą į vieną, aš stengiuosi tai akcentuoti, kaip lietuvių mąstymą apie save. Ir dailėje, ir architektūroje, kiek aš sugebu, ir literatūroje, istorijoje, kalboje, visi šitie dalykai, po šiek tiek.

VIOLETA KELERTIENĖ: Man atrodo, toks kursas taip ir turi būti dėstomas, kad tie studentai suprastų tą kultūrą iš vidaus, ne taip, kaip lietuviai dažnai aprašomi amerikiečių laikraščiuose, kaip kokie užsi-spyrę, nesuprantami keistuoliai, kurie kažkodėl nori turėti savo atskirą kraštą.

O kaip sekasi su lietuvių kalbos

kursais, ką katedroje esi dėstęs, ar ką žadi dėstyti ateityje, gal bus koks prūsų kalbos kursas?

GIEDRIUS SUBAČIUS: Prūsų kalbos kurso kol kas nesu ruošęs, bet galėčiau tam pasiruoš-ti. Tačiau ką tik dėčiau Katedroje žemaitiškų kalbos formavimąsi 19-ame amžiuje. Tai yra mano mėgstama tema, rašau knygą apie tai, ir susirinko grupė magistrantų, su kuriais mes studijavome kartų. Ir man sekėsi, nes studentai mokėjo žemaitiškai, ir buvo kontaktas, toks labai tikras, ir galėjome ginčytis dėl formos ir įvairių dalykų. Ir tik trumpai galiu pasakyti, kad 19-ame amžiuje nuo pat pradžios iki 1863 metų sukilimo žemaitišką kalbą vyravo ir vyravo žemaitiškų veikėjų, ir nedaug trūko, kad

bendrinė kalba būtų igijusi žemaitiškų bruožų. Jeigu nebūtų buvusi uždrausta spauda, sukilimas nebūtų išdraskęs žemaitiškų centrų Žemaitijoje, tai, aišku, tik spėliojimai...

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Aš, kaip žemaitis, labai džiaugiuosi, kad sakai, jog žemaitišką yra kalba. Paprastai tarp kalbos ir tarmės skirtumas pabrėžiamas taip, kad kalba turi armiją ir laivyną, o žemaičiai jų neturi? Kad tai kalba, tai labai įdomu.

GIEDRIUS SUBAČIUS: Buvo norėta kurti bendrinę kalbą, t.y. kultūrinę. Kaip mes suprantame, pavyzdžiui, ir anglų standartinę kalbą, arba internacionalinę anglų kalbą, kad nediskriminuotų kokių žargonų. Anglai tuos terminus vartoja. Žemaitišką kalbą buvo kuriama, o aukštaitiškai atsilikinėjo, bet po sukilimo numalšinimo, viskas iš-bleso. Ir paskutinį dalyką norėčiau dėl to žemaitiškų kurso pasakyti, tai, kad ir kaip keista, literatė, visai ne kalbininkė, Rasa Kalinauskaitė man parašė straipsnį, konkrečiai apie poeto ir kunigo Antano Savickio kalbą, kurį žadu vežti į Lietuvą ir manau jį išspausdins. Tai toks Katedros universalizmas, toks įvertinimas – džiuginantis.

RIMVYDAS ŠILBAJORIS: Na, tai su žemaitiškais sugyventi galima, o kaip sekasi sugyventi apskritai su lietuvių visuomene? Kaip jums sekasi čia, ar yra kas padeda, kas nepadeda?

VIOLETA KELERTIENĖ: Kartais iš spaudos gali susidaryti įspūdis, kad mes ne universitetinė katedra, o tvirtovė, kuri turi gintis nuo kažko. Bet iš tikrųjų mes jaučiame didelę paramą iš aplinkos, iš gerų žmonių, ir ypač iš Pasaulio Lietuvių Bendruomenės, jos valdybos ir iš Lietuvių Fondo, kuris, nors vis mažėjančia parama, bet vis dėlto mus remia,

kaip ir daugybę kitų vertingų projektų. Kartais paremdavo ir Vydūno fondas.

Taip pat jaučiame didelę paramą per visą Katedros gyvavimo laiką (gaila, kad nepradėjome kokios Katedros bičiulių knygos, bičiulių – tai ne aukotojų, jie už-registruoti PLB būstinėje) iš indvidų, iš atskirų žmonių, kurie padeda ypač mūsų studentams iš Lietuvos, rūpinasi jais, priima juos gyventi, renka jiems pagalves ir puodus įsikūrimui, perka jiems picą ir batus, nuveža juos į lietuviškus renginius ar į amerikietiškus teatrus. Visų jų gerų darbų negalėčiau ir suminėti. Bijau, kad daug pavardžių praleisčiau, bet noriu nors kelias pavardes paminėti, tų, kurie per pastaruosius kelerius metus itin pasižymėjo dosnumu ir geraširdiškumu. Tai būtų Pranė Šliutienė, Pranė Mockūnienė, Birutė Zala-torienė, Birutė Drungienė, Vytas Macys, Dalia Sruogaitė, Bronius Siliūnas, Salomėja ir Kazys Dauliai, Aušra ir Arūnas Liule-vičiai, Henrieta ir Vytautas Vepštai, Lakštuonė ir Gintautas Vežiai, Arvydas Tamulis, Dalia ir Jonas Kučėnai ir daugybė kitų.

Taip pat pastaruoju metu, mums pasiskundus, kad ir mums trūksta knygų, nes, kaip žinote, talpintuvai išplaukė į Lietuvą, o mes iš tikrųjų gavome tik trūpinius ir dažnai tiesiog turime iš-tis romanus atšviesti po šešis ar daugiau egzempliorių (mano pačios knygos po tiek metų tokių „operacijų“ visiškai baigia suby-rėti). Žmonės mano, kad mes turime užtenkamai, o iš tikrųjų mes neturime. Esame gavę knygų iš Vytauto Virkauto, Dailios Sruogaitės, Kęstučio Girniaus, Kosto Ostrausko beveik visą biblioteką, gavome 17 deščių knygų iš a.a. Vinco ir Emilijos Rastenių palikimo, iš Janinos Reklai-tienės, Marijos ir Henriko Paš-

pusėn. Jie būtų sutikę. Bent laikinai. Celėje retas suprato šios jam pasitaikiusios ironijos. Pasitraukęs su motina iš Rusijos į Lietuvą, jis tikėjosi užmiršias tautų virškinotjus, prisigrobčius, nepajėgiantčius net tų žemių kultivuoti... Paliekantčius negyvenamom tuštumom boluoti. Ir štai... Sėkla. Sėkla gali kristi toli... Sėkla išauga ir tarytoja.

Ar tarytojas atsimeina, kaip su čekėnais jie elgėsi? Kaip su vabalų spiečium, leidami tik kukliai vegetuoti. Supykę jie žudydavo, niokio kraujo vandenynę tą mažą gimtinę žemės lopinėli.

— Rusai dabar lyg gailiai jums stuktėlėje, — ramino celės draugai.

Ar Kuncėvas galėjo užmiršti praeitį, kuri net čia ji čiupinėjo giltines — tarytojo šaltais pirštų kaukeliais?

Turbūt praėjo ir samokslų pradžia sutarta diena. Kuncėvas nesutiko ir niekam neperdavė slapto kodą. Jau mažai kas jį domino. Laukė katargos. Ir staiga...

Be šūvio po nakties dingso sargyba ir tarytojai vienuolyne. Išlankstė kaip kiškiai. Kaliniai kelias dienas alkani šaukė pro langus į tuščią kiemą, kol juos išgirdo vienuolės ir drąsiausia jų atrakino duris.

Išėjus lauk, laisvė atrodė rami, tvarkinga. Vietomis sargybas ėjo ne tik prūsų lietuvių, bet ir latvių ir skandinavų kariai, ypač prie tiltų. Pamfletai ant tvorų rašė apie Šiaurės Lygos įsikimimą, kai buvo susprogdinta Tali-

na — Varšuvos autostrados tiltų, sandėlių ir kėsintasi į atominius reaktorių. Lygai vadovavo norvegų generolas; bus praveisti ir nauji rinkimai.

— Tai va. Svetimšaliai įves tvarką, — kalbėjo kaliniai.

— Kai du pešai, trečias laimi.

— Kai patys nesugebame, nesutariame, — šnekojo kretančia galva Tolminkiemio senukas, — brol, svetimšaliams ir kniet pas mus paviešpatauti.

Taigi, gal tai tiesa, galvojo alkanas Kuncėvas, Šiaurės Karinės Lygos apdulkeju-siems tankams burzgant gatve jau šalia jų. Jie kelė savotišką ramybės jausmą, bet ir slapta pasipriešinimo geismą sotiems svetimšaliams, jų brangiai kainuojančiai aparatūrai, sugriovusiai kažkada idealiai atrodžiusius suokalbį planus.

Man nesiseka, galvojo Kuncėvas. Lietuva priklauso lietuviams, galvojo jis, bet Vilniuje, sugrūdus kalinius į buvusį vienuolyną, kažkodėl rusiškai jį tardė teismo advokatas. Tarp kitko paklausė:

— Tu rusas iš pavardės, Kuncėvai?

Šalčio ir bado nusilpnintas kalinys susi-

gūžė į save. — Mano motina buvo čekėnė, — prisipažino Kuncėvas ir išsigaudo, kaip rusas reaguos? Juk nekenė čekėnų.

Tardytojas rusas, lietuviškoje uniformoje, supliuško lyg kas jį būtų užgavęs. Staiga, lyg atėjus sukta minčiai, atgijo, šyptelėjo ir tarė:

— Gal nori dirbti mums? Jei sutiksi, paleisim dar šandien. Kitaip — sunkieji darbai, — gan ilgai gąsdino blondinas tarytojas, Kuncėvui net drebant iš pykčio...

Kuncėvas kažkodėl prisiminė sugadintą motinos nuotrauką, seną, iš 1994 metų... Pabėgėlė iš Čekėnijos nuotraukoj, darytoj Vilniuje, ji juokėsi nuleisdama akis, lyg flirtuodama, alsuodama į nuotrauką kaip dvasia ir dalį nuotraukos pagadindama... Tai buvo trumpa magija, apmąstant jam siūlomą „darbą“, pasiūlymą, gan įkyrų, kaip ir sugriautas Čekėnijos sostinės seni atvirukai su tramvajais. Tėvas mirė. Kol buvo gyvas, kovojo, buvo vaikščiojantis karstas motinai. Visuomet mokė sūnų: „Mylėk daug merginų“.

Motina mokė: „Vaziuok pas litovcus, politikuo!“. Tas nuvedė jauną Kuncėvą dar į Prūsiją, nors motinai buvo atsakęs: „Aš joks politikas“.

O motina: „Gali tapti ir Čekėnijos prezidentu... Užtenka politiko figūros...“

Kuncėvas neblogoi atrodė...

Pabėgęs su motina į Lietuvą, jau Vilniaus gimnazijos suole vyko jo keitimasis. Iš čekėniuko jis augo, darėsi lietuviu. Žaisdamas su gimnazistais, klausydamas mokytojų dėstymo apie mažos, bet ryžtingos Lietuvos istoriją, siekiant nepriklausomybės, kaip to norėta ir jo gimtinėje, jis pamažu tapo lietuviu. Dabar — net samokslininku. Gal klydo?...

Tikėdamasis geresnio maisto, Kuncėvas tarytojo galėjo prašyti laiko bent apsi-galvoti.

Bet ne... Tik ne iš rusų, kad ir Lietuvos tarnautojo.

— Ne, — atsakė. Samokslininkų celėje, kurioje kalėjo, jam atrodė, kad niekada neiš-duos. Trumpai tik buvo susvyravęs, atsiminę tėvo ir motinos vargus, išdegintus kaimus, griuvėsius.

— Na, kaip? — išėjus į koridorių, teiravosi celės draugai.

— Šakės, nesiseka, — keikėsi Kuncėvas.

— Toli nuo Rusijos mane tardo rusas.

Ir juos jis tardė, pasakojė celės draugai.

— Bet man — čekėnui! Jie kraugeriai ir buvo įsijėdė iki gyvo kaulo. Velnikiškiai, jie siekė išnaikinti visą tautą. O tarytojas, aišku, Lietuvos pilietis, siūlė net pereiti jo

Petras Melnikas

SUOKALBIS

Užpakaly Kuncėvo subraškėjo šaka, sušūrenojamas, lyg kas dalgium būtų patraukęs per žolę, lyg voverė būtų ieškojusi kupte paslėptų kankorėžių.

Tada ir atėjo Kuncėvui mintis: sudie kodui, knygom, audie viskam. Ir jo motina būtų pasakiusi: bergždžia...

Gal ne visai. Prūsijoj dar tėsia. Tik čia va, tinklas ant pečių. Širdies pagreitinti dūžiai. Smeigė? Ar kuoka į pakaušį? Svaiginanti elektros srovėlė tik sukretia ir perbėga visu kūnu.

Pasieniečiai, atėmę Kuncėvo kuprinę, įstūmė jį į seną anglišką roverį. Jie vartė Kuncėvo pasą, knygas, kasetes. Jautėsi visagaliais lyderio Traškonio valdžios vyrais. Bet ar ilgam, mąstė dairydamosis Kuncėvas.

Išpurtes, gerai maitintas pasieniečiai burbtelėjo:

— Ar jų pro sieną daugiau eis?

Kuncėvas tik patraukė pečiais. Kažkas pasakė „užmušt visus“.

Aišku, jie pasirenge ir tam. Pasienio ši zona jau nusėta bunkeriais, elektros vielom ir signalais siunčiančia elektronine „vištele“, skriejančia viela virš ramy miškų ir laukų. Ši „vištelė“ gal ir pastebėjo Kuncėvą savo žvaizra akim.

Du išblyškę pasieniečiai su ausinėm ant kudių sėdėjo bunkerio prieblandoje. Priešais juos šviesom mirksėjo aparatas.

— Ar turi jis ką nors burnelei? — tingiu balsu pasitiko atvykęs vienas jų.

— Kada nors užspringsite degtine, — tarė Kuncėvas.

Jie patraukė pečiais. Bet vienas jų — Kuncėvas nepajuto — įstūmė jį už groto bunkerio kampe.

Ar ne ironija, ant drėgnų cemento grindų atrodė, kad iš Mažosios ir Didžiosios Lietuvos vertiasi ne tik spekuliantai, bet ir knygnešiai šiais 2030 metais?.. Staiga knygų, laisvo žodžio trūkumas Lietuvoj, mąstė Kuncėvas.

vas. Lyg vyrai prie valstybės vairo staiga nemėgtų atvirumo. Tiesa iš Prūsijos tiktai ateina, kaip knygnešius laikais; už tiesą reikia ir brangiai mokėti, tiesa brangiai kainuoja. Daug kas daroma slapta, su pavojum.

Prūsija užia nuo naujų idėjų entuziazmo ir rengiamo savotiško suokalbio prieš Didžiąją Lietuvą. Žmonės jau ne pirmą kartą nepatenkinti valdžia, kelia suirutes. Gera, kad užimta maištavimais, Rusija Prūsus perdavė Lietuvai ir Latvijai.

Estija atsakė jai skirtu gabalėliu. Na, ir taip į su latviais pasidalintą Prūsiją privažiavo žmonės, kaip į koloniją: žmonės iš Lietuvos; ir net lietuviai emigrantai iš Amerikos. Čia jie pirkto žemę, statė įmones, fabrikus lengvai, be vargų Vilniaus istaigose. Mažoji Lietuva visus traktuos kaip lygius. Čigonus ir čekėnus...

Todėl dauguma žmonių Prūsijoj palaikė suokalbį. Kiti — Vilnių. Nieks nežinojo, kuo visa tai baigsis. Net Šiaurės Europos Karinė Lyga šaukė pasitarimą po pasitarimo. Gal dėl to ant drėgnos bunkerio sienos prikeverzota Š.E.K.L.?

Po pusalkanių dienų į bunkerį atvažiavo žemės spalvos kariškas Fordas. Jame — plikas, ūsuotas, stambių dantų, kremtančių juoda saldaini, tarytojas. Jis kažkodėl vengė Kuncėvo akių ir mažai kalbėjo. Jis tik norėjo suprasti, kokia nuotaka gyvenama Mažoj Lietuvoj?

— Ką žmonės ten galvoja? — teiravosi.

— Manau, tą patį, ką ir Lietuvoj, — atsakė Kuncėvas, užrūstindamas storulį.

— Ne tą patį! Raginėję jaučiamasi lyg naujoje sostinėje. Nekenčiama Vilniaus. Kodėl?

— Ir čia, ir ten žmonės pyksta. Ten galvojama net apie atsiskaitymą, arba atsi-skyrimą nuo Didžiosios Lietuvos.

— Savotiška, lyg Perlojos respublika?

Kuncėvas apie tai nieko nežinojo. Ir tarytojas jo nespaudė, bet ilgai rašė. Po to norėjo Kuncėvo pažįstamų pavardžių, bet gavo tik kaimynų ir išgalvotų pavardžių.

— Pažįsti tuos iš čia persimetčiusius ministrus?

— Ne, — melavo Kuncėvas.

— Geriau prisipažink, nes neišleisim. — Kuncėvui tylint, dar pakartojo: — Pažįsti tuos atskalūnus?

Pasikark, galvojo Kuncėvas. Pas suo-

Lietuvių uždaviniai laiko ir erdvės perspektyvoje

JUOZAS MEŠKAUSKAS

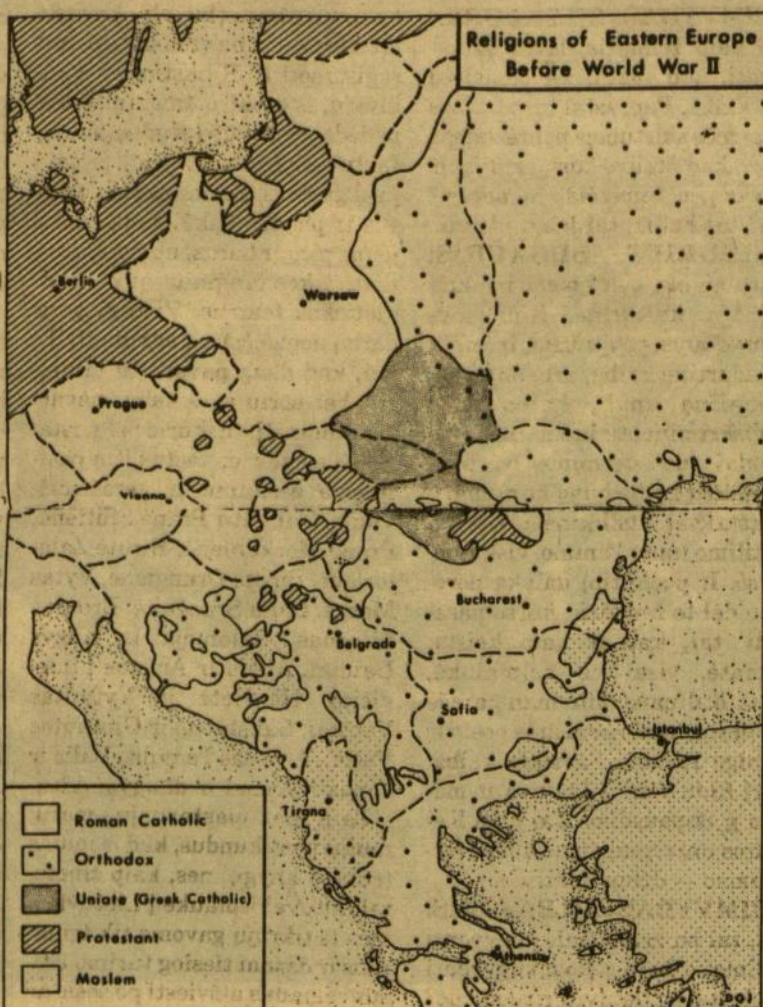
(Tėsinys iš praėjusio
šeštadienio)

Lietuvos-Lenkijos karalystė buvo platus slenkstis tarp Rytų ir Vakarų tautinių, kultūrinių, religinių ir dvasinių skirtumų (žr. žemėlapi Nr. 4).

Religiniai skirtumai labai dažnai pasireiškia daug aščiau negu tautiniai. Rytuose vyrauja krikščionių ortodoksų religija, rusai yra ortodoksai, o Vakaruose vyrauja katalikų ir protestantų religijos. Centrinėje Azijoje ortodoksai susidūrė su Islamu, musulmonų religija ir rytų Sibire su budizmu. Aplamai, ortodoksai daugiau kovojo su katalikais ir žydais. Konfliktai tarp žmonių skirtingų religijų buvo nuo seno, yra ir turbūt bus. Lietuviams tik priėmus katalikybę, jau Jogailos antroje privilegijoje, kuri buvo išleista 1387 m. vasario 22 d., pirmam paragave rašoma: „Nė vienas lietuvis nei lietuvių negali vesti rusų ar tēkėti už rūs, iki tas rusas ar rusė prieš tai nepriims katalikų tikybos; jei, tam dēsnui nusikals tų koks rusas ar rusė, tai ne tik grasoma fizinė bausmė – rykštėmis, bet jis prievarta turi pėreiti i katalikų tikėjimą“ (Konstantinas Avižonis). Dabar Balkanuose tautiniai nesupratimai yra daug švelnesni negu religiniai. Pvz., tarp serbų ir kroatų nesupratimai daug švelnesni negu turi vietose tarp katalikų ir ortodoksų. Panašiai yra tarp bulgarų ir slovenų. I tuos nesupratimus įsijungia Islamas ir musulmonai.

Ir lietuvių-lenkų karalystė, tam tarp rytų ir vakarų slenkstį, žlugus, lietuvių tauta, kuri šimtmečius Europoje buvo labai reikšminga, atsidūrė labai sunkiose agresyvios rusų tautos diktuojamose sąlygose ir tapo užmiršta. Ir tai tęsėsi 150 metų. Lietuvių tauta buvo paversta labai agresyvios ir netolerantiškos rusų tautos, jau buvo uždrausta lietuviška kalba, lietuviškos mokyklos ir lietuviška spauda. Pirmojo pasaulinio karo išdavoje lietuvių tauta tapo nepriklausoma. Dvidešimt metų nepriklausomybės laikotarpis savo darbas, pažanga ir laimėjimai buvo nustačius. Lietuvos kaimynų Lietuvos valstybės teritorijos sienų ir jos egzistencijos svarstymas ir sprendimas yra barbariškas, iš viso neįsivaizduojamas, ir ateityje istorijos turi būti tinkamai įvertintas.

Antusias pasaulinis karas ir jo rezultatai pastatė lietuvių tautą

Žemėlapis Nr. 4

vėl į visai kitą situaciją. Ir šita situacija yra labai komplikuoja ir svarstyti ne tik Europos, bet viso pasaulio mastu.

Daugelį dalykų ir įvykių tuo tarpu palikim nuošalyje, nors jie yra labai svarbūs, bet bandysim susiorientuoti dabartinėje politinėje, ekonominėje ir kultūrinėje situacijoje ir spėsi savo tautos padėtį ir uždavinius. Iš to, ką mes iki šiol nagrinėjome, man atrodo, kad mūsų tautos tolimesniems uždaviniams ir darbas ir galų gale mūsų tautos egzistencijai yra labai svarbu, nes ateitis remiasi praeitimi ir dabartimi.

Jau minėta, kad Lietuva, savo ribomis nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų, buvo lyg ir slenkstis tarp Rytų ir Vakarų. Lietuvos valstybės žlugus, tas slenkstis pranyko, bet Rytai ir Vakarai su savo skirtumais liko. Pirmasis Didysis karas tuos skirtumus paryškino. Religiniais, kultūriniais ir dvasiniais atžvilgiais juos nagrinėjo Stasys Šalkauskis. Antrasis pasaulinis karas ir jo rezultatai tuos skirtumus išryškino labai aiškiai. Ir kada buvo įsteigta geležinė siena, tai tais skirtumais nebebuvo abejojančių (žr. žemėlapi Nr. 5).

Tuos skirtumus daugeliu atžvilgių labai konkrečiai nagrinėja Harward universiteto politinių mokslų profesorius Samuel Huntington. Tarp Rytų ir Vakarų jis

randa sieną ar, gal geriau zona, kuri, anot Huntington, jau egzistuoja daugiau nei 500 metų. Vis ją vadina „Velvet Curtain of Culture“. Po Antrojo pasaulinio karo ta siena tapo geležine siena ir ji pasistūmėjo gerokai į vakarus. Komunistinei sistemai subyrėjus, geležinė siena sugriuvo, ji tapo vėl „Velvet Curtain of Culture“ ir nuslinko 500 mylių į rytus (žr. žemėlapi Nr. 6).

Nežinau, kaip tą zoną pavadinti lietuviškai. Tos zonos kraštai, tautos ar valstybės turi savo charakterį, savo kultūrą ir savo uždavinius. Ir į tą zoną Rytai ir Vakarai, kaip reikšė, taip ir tebe reiškia savo interesus. Gal tolimesniam svarstyme vadinkim ją „interesus zona“, ar interesus siena. Huntington sako, kad tą zoną sudaro kultūrų skirtumai tarp Bizantijos ir Romos, tarp ortodoksų ir katalikų religijų ir skirtumas tarp Vakarų racionalizmo ir Rytų mistiškumo. Jis tą zoną ryškina konkrečiau ir detaliau. Profesoriaus Huntington tu interesus zoną dalija į tris dalis: pirmą tos zonos dalį sudaro Suomija, Estija, Latvija ir Lietuva; antrą tos zonos dalį sudaro Lenkija, Austrija ir Vengrija; o trečią tos zonos dalį sudaro Rumunija, Bulgarija ir Jugoslavija. Graikija jis skiria prie Rytų. Ir pati Graikija laikoma Rytų Balkanų valstybe. Tai toks yra Europos dabar-

tinis žemėlapis, kurį vaizduoja Nr. 6.

Kyla klausimas, kaip ilgai toks Europos žemėlapis bus. Yra dvi nuomonės. Viena nuomonė sako, kad Rusija komunizmo yra daugiau sužalota, negu jos buvusios provincijos, t.y. interesus (Velvet) zona. Rusija gali demokratėti ir tuomet ta interesus zona pasislinktų į Rytus. Kita nuomonė sako, kad Rusija nuo Vakarų civilizacijos ir kultūros skyrėsi, skiriasi ir vargu, ar kada nors supanašės.

Samuel Huntington tuo klausimu aiškiau pasisako. Jis sako, kad tarp Vakarų ir rusų ortodoksų kultūrų yra stambus plyšys ir tas plyšys ateityje bus kovos laukas. Jis sako, kad tas plyšys tęsiasi nuo Arktikos iki Viduržemio jūros. Vienoj – Vakarų to plyšio pusėj yra Suomija, Baltijos valstybės, Lenkija, Vakarų Ukraina, Vengrija, Kroatija ir Slovenija. Kitoje, rytinėje to plyšio pusėje yra Rusija, Rytų Ukraina, dalis Rumunijos, Serbija, Bulgarija ir Graikija.

Huntington sako, kad šiaurės-vakarų tos linijos pusėj žmonės yra katalikai ar protestantai, jie bendrai dalyvavo Europos istorijos kūrime, pergyveno feodalizmą, renesansą, reformaciją, prancūzų revoliuciją, industrinę revoliuciją, jie dabar galvoja apie bendrą rinką ir subendrinimą demokratinėmis sistemomis. I rytus to plyšio yra ortodoksai ir musulmonai, kurie buvo valdomi otomanų ir carų, ir vargu ar jie prisitaikys prie demokratinės sistemos.

Europos nuo kitų kontinentų teoretiškai ir praktiškai nebeskiria nei erdvė, nei vandenynai. Amerika ir jos bendrininkai laimėjo šaltąjį karą. Komunizmas subyrėjo. Geležinė siena griuvo. „Velvet“ ar interesus zona nusikėlė 500 mylių į rytus. Bet Huntington manymu, toj zonoj kultūrinė, ekonominė ir politinė kova vyksta ir vyks. Iš sovietų okupacijos išsivadavusios šalys nori pilniau įsijungti į Vakarų, istodamos į NATO ir Europos Sąjungą. Bet Rusija savo buvusių satelitų iš savo nagų nenori išleisti ir prieš tai protestuoja.

Tarptautinė politika yra labai komplikuoja, ir gilios ir tolimos jos problemos dažnai viešai nesvarstomos. Vakarų Europa ir JAV komunizmo žlugimu, be abejojimo, džiaugiasi, bet Rusijos subyrėjimo galbūt ir nenori, nes žino, kad už jos nugaros yra gilūs ir milijonų žmonių ir atominę jėgą turinti Kinija. O biologinis dėsnius yra, kad tirštai apgyventos teritorijos žmonės veržiasi į skyles, apgyventas sritis. Ir šituo at-

žvilgiu JAV politika ryšium su Rusijos mums gal yra keistoka, bet gal mes ją turim suprasti.

Panagrinėje Europos kultūrinė, religinė ir politinė situacija, pažiūrėkime truputį arčiau į Lietuvos situaciją. Lietuva yra interesus (Velvet) zonoje, ir šitie Rytų ir Vakarų interesus Lietuvoje reiškėsi visus šimtmečius. Pažiūrėję į žemėlapius ir pavartę Lietuvos istoriją, mes matome Lietuvos valstybę buvusią mažą, tapusią didele, didele, iš žemėlapių pranykusia, po 150 metų vėl atsigaivusią, bet daug mažesnė ribose, po dvidešimt metų labai aktyvaus ir gražaus klestėjimo penkiasdešimt metų per labai sunkų periodą vėl pranykusia, ir dabar vėl atsigaivusią. Kultūriškai ir valstybiškai lietuvių tauta pradėjo reikštis labai anksti. Bet istorinių įvykių bėgyje susilaukė tokių tarpinių, kaip nė viena kita tauta. Jie lietuvių tautai buvo labai skausmingi. Iš istorijos, kaip tolimos, taip ir visai ne senos, mes žinome, kad mūsų tautos ir valstybės, esančios interesus zonoje, reikalus mūsų kaimynai viešai ir slapta svarstė, diskutavo, darė sprendimus ir keitė mūsų tautos ar valstybės sienas ar jas visai panaikino. Tokio cinizmo ir barbariško, kaip kad Hitlerio ir Stalino slaptose derybose (Lietuvos pasidalinime) Suvalkijos perleidimas Rusijai už 7% aukso rublių istorijoj turbūt nėra būvę.

Kokia gi situacija yra dabar? Vakarai interesus zonos valstybes, išsilaisvinusias iš rusų okupacijos, sveikina ir mielai priimtų į NATO ir Europos sąjungą. Rusija, atstovaudama Rytams, kalba kitaip. Rusijos politologas dr. Sergejus Karaganovas sako: „Baltijos valstybių šansai įsijungti į NATO yra lygūs nuliui, todėl joms vertėtų labiau rūpintis Rusijos stabilumu“. Toliau jis sako: „Baltijos šalių priėmimas į NATO būtų politinis iššūkis Rusijai“. Rytai nėra simpatijai ir organizuojamai Europos Sąjungai. Šita interesus zona turi daug daugiau vakarietiško savybių, bet prie šitos zonos visą laiką labai stipriai reiškia pretenzijas Rytai, Vakarai šitai zonai reiškia simpatijų ir stengiasi ją padėti. Filosofai, kultūrininkai, visuomenininkai ir politologai mano, kad šita zona turi ypatingą uždavinį: derinti Rytus ir Vakarų ir jų skirtumas, švelninti. Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų priežastys iš esmės turbūt yra gilūs ir platūs Rytų ir Vakarų skirtumai. Tie skirtumai, anot Huntington, tęsiasi daugiau nei 500 metų ir tie skirtumai ne mažėjo, bet didėjo ir priėjo net prie geležinės uždangos.

Lietuvių tauta, gyvendama tokioje geopolitinėje padėtyje, ir lietuviui, kur jie bebūtų, turi ypatingą uždavinį. Pasulyje lietuvių darbai ir uždaviniai negali ribotis valstybės sienomis. Tautos ir valstybės ribos išlaikytinos. Apie tai negali būti kalbos. Tačiau tvarkyti savo tautos ir valstybės ribas, kurias tvarkė ir mindžiojo šimtmečius mums svetimieji, atlikti šitos interesus (Velvet) zonos gyventojų uždavinius, kuriuos mums užveda istorikai, kultūrininkai ir politologai, derinti Rytus ir Vakarų yra be galo didelis ir komplikotas dalykas. Tam lietuviui turi labai gerai pasiruošti. Apie tai aš kalbėsiu truputį vėliau.

Dabar reikia truputį pasvarstyti, mūsų tėvynėje ir užsienyje esančias jėgas, sąlygas ir uždavinius. Lietuvių tauta, gyvendama daugiau nei 150 metų rusų okupacijoje, turėjo ypatingai sunkias sąlygas: lietuvių kalba ir spauda buvo draudžiama, baigė mokslus lietuviai negalėjo apsigyventi savo tėvynėje, karinė prievola

Kornelijus Platelis

Vytauto Maželio nuotrauka

Kornelijus Platelis

PIETŲ MUZIEJAUS BUFE

Vidurdienio varpas suvirpina oro ir dūmų mūšini, Prityla kalbos. „Po šitiek apgaules šimtmečių Nuščiuvusiame žemyne“ – ji sako, Sumiše Žvelgiame vienas į kita

Pro akyse tebestovintius meno kūrinius, Ginklus, apgyvos reikmenis, kankinimo įrankius, Pro staiga pasidauginusių kultūrų klotus.

Tyliai skambioja lėkštės ir taurės:

Gyvenimas srūva savo vaga, o reikšmės

Mums nuolat išstatinėja... kažkas

Savo proto, širdžių ar kažkieno liepimu.

Negudrūs meistrai, bėsimieji padantys vagoje,

Šitiek sukreto turtų mecenatams ir mokytojams,

Šitiek vargano užmokesčio pasidalinę su kekšėmis,

Kantriai tebeina lažą idėjų dvaruose nemurmėdami,

O mes, eiliniai šapūnai ir maistinininkai,

I kuriuos net sunku žiūrėti rimtai,

Ką galime bepridurti, išvyde tiek pėdsakų,

Išklausę tiek žodžių, suvokę tiek santykinę tiesą?

Kad kepsnio skonis beveik nepakito

Per tuos kelis tūkstantmečius, o ši puikų vyna

Tebespaudžia iš nemetaforizuotų vynuogių?

Kad mylimosios kūnas toks pat standus ir jautrus?

O gal pasakyti samojų?

O gal pripažinti, jog mes, iškalbėje pasauli

Lig veidrodinio dugno, netgi su nuosėdom,

Prasilenkėme su esme?

APIE VARNĖNUS PO DEŠIMTIES METŲ

Prisimenat – rašiau apie varnėną,

Už lango švilpavusi? Ir dabar

Pavasariais tai tebesikartoja,

Nors jau aptrešo inkilas, eiliu

Ir aš ganėtina esu prirašęs,

Pasikeitę bendruomenės klausai,

Be to. Man emė rodytis, jog paukštis,

Tiek metų traukęs tas pačias giesmes,

Kažkaip neįkyriai giedoti moka,

O štai poetas, tuos pačius žodžius

Deliuojantis kitaip vis, nusibosta

Net sau pačiam. Be to, turiu namus,

Vaikų taip pat seniai jau susilaukiau

Ko šauktis tad, kam širdį atiduoti?

Gamta užmiega gyslose, i žiemą

Pavasaris jau daros panašus,

Išsiskiria mūs giesmės – ju noskrieja,

O mano atsilieka nuo prasmės,

Kurią plunksnuočiams jų Kūrėjas teikia.

Žemėlapis Nr. 5

Žemėlapis Nr. 6

jaunimas turėjo atlikti svetimose. Taip lietuvių atsirado nemažas kariuomenėje ir visokie kitokie skaitūs Pietų ir Šiaurės Amerikoje ir kitose vietose bei valstybėse. Ju visų, kur jie bebūtų, no krašto pabėgti arba emigruoti. (Nukelta i 4 psl.)

KOKIOS TAUTYBĖS BUVO POETAS ADOMAS MICKEVIČIUS?

IGNAS MEDZIUKAS

D. Britanijoje gyvenanti žurnalistė Anne Applebaum, keliausi per Europos kraštus, mėgėna spręsti savo knygoje „Between East and West“ didžiojo poeto Adomo Mickevičiaus kilmę. Buvo jis Mickiewicz, Mickevič, Mickevičius ar kas?

Lenkijos istorijos knygoje jis aprašomas kaip laisvės kovotojas ir žymiausias iš visų jos poetų. Gimęs netoli Naugarduko miesto 1798 m. Kūčių dieną, taigi po trejų metų, kai Lenkija buvo padalinta ir nustojo egzistuoti. Mickevičiaus šeima, kaip Varšuvos mokslininkai tvirtina, buvo Lenkijos patriotai, kurie išauklėjo savo sūnų karštai mylintį savo tėvynę Lenkiją. Kai jis pradėjo savo poetinę kūrybą, jo poezija pasižymėjo laisvės troškimo išraiška. „Odė jaunystei“ rusų policija įžiūrėjo, kad jo poezija gali būti subversyvinė.

Adomas Mickevičius, tada 24 m., buvo areštuotas. Jam teko gyventi Maskvoje, Odesoje, St. Petersburgė. Tame laikotarpyje jis sukūrė „Konradą Valerodą“, viduramžių lietuvi, kuris slėpė savo prigimtį ir nudavė esąs vokiečius. Kai jis tapo išrinktas ordino magistras, parodė savo tikrąjį veidą ir apgavo vokiečius, kad būtų išgelbėta Lietuva.

A. M. vėliau keliavo Šveicarijoje, Bohemijoje, Italijoje, Prancūzijoje. Gyvendamas tarp savo tautiečių, pasitraukusių iš tėvynės dėl rusų okupacijos, A. M. turėjo viltį, kad sukilimas prieš rusus pavyks. Deja, jam teko patirti nusivylimą. Tame laikotarpyje jis parašė „Ponas Tadas“. Tai buvo tautinis epas, kurį ateinančios kartos vartojo kaip pavyzdį savo tautinėms svajonėms.

Savo gyvenimo pabaigoje A. M. gilinosi į misticizmą ir buvo įsitikinęs, kad jis vienas gali išvaduoti Lenkiją. Jis nukeliavo į Konstantinopolį, kur planavo suorganizuoti išvadavimo armiją. A. M. mirė 1855 m., susirgęs cholera.

Baltarusijos mokslininkai Minske tvirtina, kad Adomo Mickevičiaus tėvas Mykolas buvo sulenkintas baltarusis. Tai gi A. M. yra baltarusis, o ne lenkas. Baltarusijos mokslininkai sako, kad Naugardukas nebuvo Lenkijos miestas, bet senovės Kijevo pasienio postas ir yra baltarusių kalbos zona, nors ir vėlydys ilgesnį laiką lenkų. Jie tvirtina, kad Mickevičių namų kalba buvusi baltarusiška. Bet jie viešai kalbėjo lenkiškai pagal to meto reikalavimus: jei norėjai įstoti į universitetą ar turėti viešą tarnybą, reikėjo mokėti lenkiškai. Minsko mokslininkai tvirtina, kad jaunystėje A. M. rašė eilėraščius baltarusiškai, bet jie kažkur dingę, o gal juos sunaikino lenkų nacionalistai, kurie dargi ginčija jų buvimą. Kad A. M. laikė save lenku ir lenkų laikomas didžiausiu herojum, tai tik istorijos klaidos. Tai išdava imperinio kolonializmo, kurioje Baltarusijai teko būti 800 metų. Tik dabar baltarusiai, nusimetę nelaisvės grandines, gali skelbti, kad A. M. yra jų tautinis herojus. Jeigu jis šiandien gyventų, tai tikrai kovotų už baltarusių reikalus, kaip kovoję 19 amžiuje už Lenkijos laisvę.

Prieš padarant išvadą, reikia išklausti Vilniuje gyvenančių mokslininkų nuomonės. Jie tvirtina, kad nėra jokios abejonės, jei A. M. būtų paklaustas apie savo tautybę, pažūrėtų pa-

Adomas Mickevičius

klausėjui į akis ir pasakytų: „Aš esu lietuvis“. Vilniaus mokslininkai sako, jog Naugardukas, A. M. gimimo vieta, buvo viena iš senosios Lietuvos didžiosios kunigaikštijos srities (vaivadijos) sostinė. Didžioji Lietuvos kunigaikštija buvo padalinta į 11 sričių ir Naugardukas buvo viena labiausia mėgstamų apsilankymo vietų Mindaugo, vieno iš žymiausių Lietuvos valdovų. Deja, A. M. gimimo laiku slavai nustūmė lietuvius į šiaurę, todėl šeima nekalbėjo lietuvių kalba. Tačiau joje liko žymės dėl jų tikros kilmės. Bet to pakako, kad jaunas Adomas pasirinktų teisingą kryptį, nepaisant geografinės ir geneologijos. Imant pavyzdžiu „Pono Tado“ pradžioje eiles, kurias šiuo metu žino kiekvienas Lenkijos ir Lietuvos mokinys: „Lietuva, mano tėvynė, tu esi kaip sveikata. Tik tas gali suprasti, kuris tavęs neteko“.

Lenkai nacionalistai ilgai tvirtino, kad „Lietuva“ šiame kontekste traktuojama kaip Lenkijos provincija. Kai kurie jų net drįsta tvirtinti, kad santykis Lenkijos su Lietuva suprantinas kaip D. Britanijos su Wales provincija.

Tuo pat metu baltarusių nacionalistai tvirtina, kad Mickevičiaus minima „Lietuva“ turima galvoje žemės, kadaise buvusios Didžiojoje Lietuvos kunigaikštijoje, į kurią įėjo visa Baltarusija, bet ne etninė Lietuva. Vilniaus mokslininkai į tai atsako, kad „Ponas Tadas“ nėra Lenkijos epas ir nieko bendra neturi su tuo, ką mėgina įrodyti

Minsko mokslininkai, nes jo tikslus pavadinimas, kuris pasirodė knygų lentynose 1834 m. buvo toks: „Pan Tadeusz, czyli ostatny zajazd na Litwie“ (Ponas Tadas, arba paskutinis apsilankymas Lietuvoje).

A. M. poemoje aprašė Lietuvos princo grįžimą į jo gimtąją šalį iš užsienio. Alegorija aiškinama taip: poetas kvietė Lietuvos diuomenę grįžti prie gimtosios kalbos ir savos kultūros po ilgo laikotarpio klaidžiojant lenkų dominuojamojo kultūroje. Arba vėl „Konradas Valerodas“ — revoliucionieriškas epas buvo nesuprastas arba neteisingai interpretuojamas Lenkijos sukėlėliu. Alegorija matoma: jei tu negali įveikti savo priešo, prisi-junk prie jo armijos, kaip lietuvių prisijungė prie lenkų. Tai maždaug tokia Vilniaus mokslininkų interpretacija.

Bet dar yra viena grupė ar tikriausiai vienas mokslininkas Tel Avive ar New York, kuris aiškina poeto A. M. kilmę. Tai įvykus, visi kiti mokslininkai susirenka su savo užrašais, senais dokumentais, ištraukomis ir teorijomis, įrodinėdami, kad A. M. nebuvo žydas. Iš tikrųjų ginčai kyla ne dėl jo paties, kiek dėl jo motinos, kurios mergautinė pavardė buvo Majewska (Majauskaitė). Tokias pavardes turėjo daugelis perėjusių į krikščionybę žydų. Visi šie konvertitai gaudavo bajorystę. Barbara Majauskaitė galėjo būti viena iš jų. Kiek žinoma, A. M. parodęs daug simpatijų persikrikštijusiems žydams ir palaikė artimus ryšius su jų šeimomis Varšu-

voje.

Ši teorija buvo užmiršta, bet remiantis lenkų-lietuvių poetu Czesław Milosz, buvo atgaivinta 1953 m. vieno Izraelio mokslininko. Čia remiamasi brošiūra, spausdinta 1879 m., kurioje buvo cituojamas poeto pasisakymas: Mano tėvo kilmė — mozūras, mano motina buvo konvertitė. Deja, jokia šios brošiūros kopija nebuvo surasta. Manoma, kad buvo sunaikinta, norint apsaugoti jo lenkišką praeitį.

Šios vietos teorijos sovietų laikais buvo atmestos, nes jie norėjo iš Mickevičiaus padaryti internacionalistą, kovotoją prieš carą.

Lituanistikos katedra

(Atkelta iš 2 ps.)

pas mus lankė ne tik kalbos, bet ir literatūros kursas, klausė juos ir skaitė literatūrą tik lietuvių kalba. Po to, dar metus gyveno Baltijos kraštuose, rinko disertacijai medžiagą ir Vilniuje — aš jį laikau vienu iš nedaugelio tikrų baltų. Dabar jau pradinį kapitalą surinko, prieš kelias dienas pasirašė sutartį su Washington'o universitetu. Tad, galima sakyti, kad jie eina mūsų pėdsakais. O mes jiems irgi padedame, šį rudenį ten lietuvių kalbą dėstyti pradės mūsų Katedros auklėtinė, gavusi magistro laipsnį pas mus, Čikagos lietuvaite, Jūra Avižienytė. Lygiagrečiai ji ruoš daktaro laipsnį iš lyginamosios literatūros. Taip pat negalima nepaminėti, kad gegužės 28 dieną mūsų katedroje irgi prasidės plačios apimties Baltų studijų institutas, kurį JAV valdžia parėmė 35,000 dolerių dotacija, be to, turime penkių kitų universitetų paramą tam Institutui. Tai vėl mūsų bendradarbiavimo vaisius. Lietuvių įnašas kol kas ateina iš Pasaulio Lietuvių Bendruomenės fondų (tikimės pagalvoti, kad iš Lietuvos Fondo ir kitų, bet jų atsakymo dar neturime, nors prašymus esame padavę). Bus dėstomos visos trys kalbos po keturias valandas kasdien aštuonias savaites. O baltų istoriją dėstyti atvyksta profesorius Saulius Sužiedėlis, baltų kultūrą dėstys estė profesorė Tiina Kirss. Praturtinti programai atvyksta ir vienkartiniai paskaitininkai — iš Lietuvių bus profesorius Rimvydas Šilbajoris ir jaunas istorikas profesorius Vėjas Liulevičius. Visuomenė kviečiama atsitinkti, jei ne tiesiogiai į kursus, tai bent gausiai dalyvauti atidarymo ceremonijose bei įvairiose kitose paskaitose. Tai retas įvykis net ir Čikagos gausių renginių margumyne, ir kviečiame jaunimą ir senimą, ypač vadina „auksinio amžiaus“ narius dalyvauti. Ne vienas kalba, kad reikia plėsti išeivijos veiklą, o ne

Algis Jakštas (Švenčionėliai)

Rugiapjūtė

tik Lietuvai visą dėmesį skirti, bet, deja, kol kas tinkamo atgarsio nesulaukėme iš Instituto rengimo tokios didelės etninės kolonijos vidury. Visi kursantai atvyksta iš labai toli, nuo Texas iki Delaware ir vienas net iš Japonijos.

GIEDRIUS SUBAČIUS: Dar man įdomu toks dalykas, ar visuomenė nebijo, kad University of Washington katedra Seattle mieste taps tam tikra konkurentė mūsų katedrai, neatims studentų iš mūsų...

VIOLETA KELERTIENĖ: Iš mano patirties, čia visai kiti žmonės, su kitais interesais, ir pagaliau jie net geografiškai labai toli nuo mūsų, tad mes tik labai gražiai papildome vieni kitų veiklą, kaip jau galima matyti iš ligšiolinio bendradarbiavimo. Tai tik skatina daugiau dėmesio visoms plačioms lituanistikos ir baltistikos galimybėms. Poreikis plėstis iškilo, mano nuomone, ne vien dėl to, kad parengėme tam specialistų, bet tai liudija ir pasaulio dėmesį atsikūrusiom Baltijos valstybėms ir jų potencialui. Ir ekonomistai, ir politiniai mokslininkai, pavyzdžiui, dabar nori vykdyti padėti Lietuvai, bet dabar jie jau nori ir bent mini-maliai kalbėti lietuviškai. Užtat ir toks naujas dėmesys iš truputį vyresnių studentų, kurie jau ruošiasi savo profesijoms ir jų praktiškam panaudojimui.

GIEDRIUS SUBAČIUS: Atsiranda tarsi antras židinys JAV...

Lietuvių uždaviniai

(Atkelta iš 3 ps.)

ras ir uždavinys buvo jiems ir jų vaikams išlikti lietuviams, ir tą problemą jie labai gerai suprato. Jie visokiais būdais, pagal vietą ir sąlygas, tą gana gerai atliko. Nepriklausomos Lietuvos visuomenės veikėjai ir kultūrininkai suprato užsienio lietuvių veiklos prasmę ir reikšmę. 1932 metais Lietuvoje buvo įsteigta, advokato Rapolo Skipičio pastangomis, Užsienio lietuviams remti draugija, 1935 metais Kaune buvo suorganizuotas užsienio lietuvių kongresas ir jame buvo nutarta

VIOLETA KELERTIENĖ: Taip, lig šiol mūsų bendradarbiavimo galimybės apsiribojo beveik vien Lietuva, jautėmės, kad esame jiems tam tikras tiltas ir Vakarus ir Vakarų mokslą, pri-taikytą lituanistikai. Nors lietuvių kalba iš tikrųjų dėstoma gana plačiai pasaulyje, tik retai kur galima įsigyti magistro ar daktaro laipsnį. Tačiau prieš kelerius metus man teko dalyvauti Vilniaus universitete surengtoje konferencijoje, kuri vadinosi „Lituanistika pasaulyje“, ir, mano didelei nuostabai, atvyko į ją 40 lietuvių kalbos dėstytojų iš užsienio, visi, be manęs, iš Europos šalių. Bet rengėjai sakė, kad buvo pakvieta dar 40 žmonių, kurie negalėjo dalyvauti. Buvo daug iš Lenkijos, iš Latvijos, Suomijos, Vokietijos, Švedijos, Prancūzijos, Italijos (Italijoje yra net trys vietos, kiek aš žinau, kur reguliariai dėstoma lietuvių kalba, ir čia be Vatikano, ten, be abejo, irgi yra, tik šioj konferencijoje niekas nedalyvavo), čia tik tie, kurie man įstrigo. Ir visų bendra kalba buvo lietuvių, kitos neturėjome ir puikiai apsiėjome su ja. Buvo be galo džiuginantis reiškinys, tik gaila, kad iki tol vieni apie kitus mažai nežinojome, ir dabar bendravimas beveik nevyksta, o su University of Washington, Seattle jau dabar bendradarbiaujame, palaikome ryšius, vieni kitus remiame.

Taigi lituanistikos, taip pat ir baltistikos perspektyvos, bent JAV, plečiasi, palaikomos šviesių aukotojų ir rėmėjų, ir už tai esame dėkingi. Kai žinome, kad priklausome nuo rėmėjų, tai mus labai įpareigoja dar daugiau stengtis ir dirbti, nes atstovaujame ne tik sau. Ir esame dėkingi už tą paramą, kurią jaučiame.

steigti Pasaulio lietuvių sąjungą. 1940 metų įvykiai visus tas, pastangas likvidavo. Rusija okupavo Lietuvą. Užsienio lietuvių veikla, ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose, sustiprėjo ir igavo kitą prasmę. Jiems rūpėjo ne tik išlaikyti lietuviškumą, bet ir gelbėti lietuvių tautą. Jis įsteigė Lietuvai gelbėti tarybą, kuri 1941 m. gegužės 15 d. lietuvių kongrese Čikagoje buvo pavadinta Amerikos Lietuvių Taryba (ALT), kurią sudarė įvairių pažiūrų ir organizacijų lietuviai. Ta taryba lietuvių tautai ir jos nepriklausomybės atgavimui įvykdė labai didelį darbą.

1941 m. birželio 22 d. prasidėjus vokiečių-rusų karui, Lietuvoje rusų okupaciją pakeitė vokiečių okupacija. Vokiečių okupacija buvo taip pat žiauri, kaip ir rusų. Lietuvoje slapta visos partijos sudarė Vyriausiąją Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą (VLIK). Vokiečiams karą pralaimint ir rusams vėl okupuojant Lietuvą, didelis lietuvių skaičius, ypač inteligentijos, pasitraukė į Vakarus, su viltimi, karui pasibaigus, grįžti į Lietuvą. Tačiau įvykiai (politiniai) susiklostė kitaip, negu lietuviai ir daugelis kitų tautų žmonių tikėjosi. Karas pasibaigė Taikos derybose, Vakarams nusileidus, daugelis valstybių jų tarpe ir Lietuva, liko Rusijos ir komunistinės sistemos okupacijoje.

(Tęsinys ateinanči
šeštadieni)

LENKIJOS VYSKUPAI PRIEŠ MIRTIES BAUSMĘ

Lenkijos Vyskupų konferencijos generalinis sekretorius vyskupas Tadeusz Pieronek kritikavo reikalavimus grąžinti mirties bausmę motyvuojant didėjančiu nusikalstamumu. „Bažnyčia pripažįsta mirties bausmę, tačiau tik kraštutiniais atvejais, kai nebėra kito sprendimo ir kai tai tikrai padėtų apsisaugoti nuo tolesnių nusikaltimų grėsmės“, sakė jis. Tačiau, jo manymu, šiandienos Lenkijos mirties bausmės galima išvengti.

Interviu Lenkijos spaudos agentūrai vyskupas teigė manąs, jog katalikai pritarą dabartinei „pasaulinei tendencijai“ ir pripažins, kad „žmoniškumo turi kiekvienas asmuo, netgi pavojingas nusikaltėlis“.

Algis Jakštas

Rūkų baladė 9 (Švenčionių aukštuma)